

Probouzení čtenářů

Nízká čtenářská gramotnost u mladší generace se v poslední době stala velkým tématem. Autoři, kteří působí jako pedagogové na Střední škole Náhorní v Praze, se snaží k tomuto problému přistoupit aktivně. Zapojili se do mezinárodního projektu pro rozvíjení čtenářské gramotnosti u žáků středních škol podporovaného programem Erasmus+. Podílejí se rovněž na organizaci celopražské literární soutěže určené žákům druhého stupně základních a také středních škol.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pohled první

Podle mezinárodních srovnávacích průzkumů (např. PISA, PIRLS) dosahují naši studenti spíše podprůměrných výsledků. Čtenářská gramotnost nesouvisí ani tak s množstvím přečteného; hlavní elementy zde představují vztah ke čtení, porozumění psanému textu, schopnost jej analyzovat, hodnotit, interpretovat, rozvíjet i aplikovat hlavní myšlenky.

V dnešní době, kdy se na nás ze všech stran valí neskutečné množství informací různého druhu, jeví se schopnost čtenářské gramotnosti o to důležitější. Faktem je, že lidé s nízkou čtenářskou gramotností mívají problém se začleněním do společnosti, hledáním zaměstnání a od toho se odvíjející nízkou úroveň života a spokojenosti obecně. Hrozí také riziko, že tito lidé se mohou stát snadno manipulovatelnými.

Cílem projektu *Handbook for Reluctant, Struggling and Poor Readers* (Příručka pro učitele slabých čtenářů; pozn.: česká pracovní verze názvu) je rozvíjení čtenářské gramotnosti u studentů středních škol, především pak u těch, u nichž kladný vztah ke čtení postrádáme. Hlavním kritériem při výběru vhodných textů do *Příručky*

- Faktem je, že lidé s nízkou čtenářskou gramotností mívají problém se začleněním do společnosti, hledáním zaměstnání a od toho se odvíjející nízkou úroveň života a spokojenosti obecně. Hrozí také riziko, že tito lidé se mohou stát snadno manipulovatelnými.
- Jednoduše řečeno, čtenářem se nestáváme ve chvíli, kdy jsme schopni přečíst napsané. Za čtenáře se můžeme považovat tehdy, kdy v nás text vyvolává představy a cítíme uspokojení z toho, že se nám odehrávají v hlavě příběhy, jako by byly naše vlastní.
- Naším cílem je vytvořit příručku pro učitele, kteří se chtějí stejně jako my zaměřit na nerozvinuté čtenářství u středoškoláků. Obsahuje povídky a rozmanité návazné aktivity, to vše zpracované do devadesátiminutových lekcí.

byla snaha motivovat studenta k dalšímu čtení. Zároveň jsme se pokoušeli o pestrý výběr, jenž by obsáhl klasické povídky s realistickým tématem (Čechov), povídky s pohádkovými motivy

J. Pytel jako organizátor celopražské literární soutěže Čapkoviny

a jasnou dějovou linkou (Boccaccio, Andersen, Wilde), tak i současnou moderní prózu pro nečtenáře možná trochu netradiční a na první pohled těžko uchopitelnou (pozn. red.: blíže viz příspěvek *Pohled druhý*, s. 176–177).

Zamýšlený koncept jsme otestovali na skupině studentů 3. ročníku, pro ty jsme zvolili povídku *Zrzek ruského surrealisty Daniila Charmse* – text velmi netradiční a pro studenty zprvu těžko pochopitelný. Pomocí různých aktivit (např. i výtvarných) se studentům přes počáteční rozpaky podařilo vytvořit si k povídce pozitivní vztah a nahlížet na ni různými pohledy. Vznikla spontánní diskuze o možnostech vnímání hlavní postavy i autorově méně či více pravděpodobných důvodech k napsání tohoto textu. Přidanou hodnotou může být i fakt, že celá devadesátiminutová lekce probíhala v angličtině. Ukázalo se, že studenti, kteří běžně mají problém s vyjadřováním a komunikací v cizím jazyce, tuto bariéru přirozeně překonali – nikdo je nemusel nutit, sami zkrátka chtěli.

JAN PYTEL | pytelj@ssnahorni.cz

Pohled druhý

Když jsem před lety při přechodu z jedné školy na jinou začala místo českého jazyka a literatury učit angličtinu, měla jsem z toho smíšené pocity. Na jednu stranu mi bylo líto, že spisovatelé a jejich díla už nebudou součástí mojí každodenní pracovní náplně, na druhou stranu jsem pocítovala jistou úlevu. Odcházela jsem totiž z technicky zaměřené střední školy, kde většina žáků během studia nepřečetla žádnou knihu a pravidelného čtenáře byste našli spíš jednoho v roč-

níku než v každé třídě. Postupně jsem si čím dál víc uvědomovala, že učit literaturu někoho, komu knihy nevoní, je asi to nejnáročnější, co může češtináře potkat. Zkuste si představit učitele tělocviku, jehož hodiny probíhají tak, že stojí před tabulí a snaží se žákům popsat zážitek z plavání, sprintu či jakékoliv jiné sportovní disciplíny, a následující hodinu je z probrané látky ve stejném duchu zkouší. Nejedná se o podobnou absurditu? Podle mě ano.

Vlastní prožitek je nepřenositelný a hlavním smyslem literatury není podle mě nic jiného než zprostředkování prožitku. Tím nepopírám úlohu historie a teorie literatury v hodinách češtiny, které zde mají své opodstatněné místo. Jen chci poukázat na nezastupitelný význam vlastní čtenářské zkušenosti při interpretaci děl. Jak ale středoškolského studenta přimět číst, či ho dokonce ovlivnit tak, aby si knihu otevřel sám pro radost? Lze to vůbec? To jsou otázky, které jistě napadají mnoho učitelů, kteří jsou v podobné situaci jako já kdysi. Položila jsem si je po letech i já s kolegou Janem Pytlem, když jsme dostali nabídku zúčastnit se s žáky dvouletého mezinárodního projektu, který se tématu čtenářství věnuje. I Jan býval češtinářem, zatímco nyní oba učíme angličtinu a tvůrčí psaní na Střední škole Náhorní. Protože se mezi našimi studenty kromě milovníků knih najdou i tací, které čtení nebaví, rozhodli jsme se do projektu podpořeného programem Erasmus+ zapojit. Koordinátorem je chorvatská škola X. gimnazija Ivan Supek a kromě nás jsou zde ještě partneři ze Slovenska a Itálie. Naším cílem je vytvořit příručku pro učitele, kteří se chtějí stejně jako my zaměřit na nerozvinuté čtenářství u středoškoláků. Obsahuje povídky a rozmanité návazné aktivity, to vše zpracované do devadesátiminutových lekcí.

Než jsme se pustili do výběru deseti povídek, kterými včetně návazných aktivit přispějeme, uvažovali jsme – a nutno říci že spíš laicky než odborně – nad příčinami, proč mladá generace čte čím dál méně. Začali jsme tím, co vidíme ve svém okolí. Za zásadní problém považujeme skutečnost, že se děti dříve než s písmenky seznamují s animovanými pohádkami a počítačovými hrami, které od nich nevyžadují aktivní přístup. Zvuky jsou slyšet, obraz je vidět, takže prožitek se dostaví, ačkoliv fantazie může v klidu odpočívat. Když se pak začínají učit číst, je to

*Autorka příspěvku
P. Vočková*

námaha. Kdyby nás do toho ve škole nenutili, možná by to někteří z nás dokonce i vzdali. Málokdo ale našťastí opouští školu bez této dovednosti. Ovšem je nutné si uvědomit, že zvládnutí

techniky čtení je jedna věc, ale dospět k tomu, že mi čtení může zprostředkovat prožitek, je až další fáze, ke které dítě nemusí samo dojít. Jednoduše řečeno, čtenářem se nestáváme ve chvíli, kdy jsme schopni přečíst napsané. Za čtenáře se můžeme považovat tehdy, kdy v nás text vyvolává představy a cítíme uspokojení z toho, že se nám odehrávají v hlavě příběhy, jako by byly naše vlastní. Pokud tomu tak není, je pro nás čtení nuda, při které nám myšlenky tékají jinam.

Na základě těchto postřehů a domněnek jsme se shodli na tom, že povídky, se kterými budeme pracovat, musejí být v první řadě krátké. Počítáme se čtenářem, který není zvyklý číst. Nedá mi to, abych opět nezmínila kolegy tělocvikáře, kteří jistě souhlasí s tím, že bez soustavného tréninku není lepší výkonů. Začneme tedy kratšími texty a postupně se dostaneme k delším. Také je důležité, aby povídky zaujaly cílovou skupinu tematicky. Přitažlivé téma může být jed-

ním ze zásadních stimulů ke čtení. Při výběru musíme navíc zohlednit jazykovou úroveň B1 (odpovídá úrovni státní maturitní zkoušky), protože se jedná o mezinárodní projekt a povídky jsou v angličtině, což ale nebrání možnosti pracovat v hodinách českého jazyka s českým překladem většiny z nich.

Výběr povídek včetně dalších aktivit ověřujeme v hodinách anglického jazyka. Zařadili jsme také dva texty od současného českého autora Toma Hadravy, který píše i anglicky. Jsme potěšeni, že přijal naši nabídku a že se bude podílet na obsahu příručky. Bude to jediný případ, kdy si aktivity k textům připraví sám autor, takže komunikace mezi ním a čtenářem nebude „narušena“ interpretačním mezičlánkem, jako tomu je v ostatních případech, kdy aktivity chystáme my. Tom přislíbil i účast na mezinárodním setkání v Praze v květnu 2017 a povede workshop, kterého se zúčastní dvacet evropských středoškoláků, tzn. pět od každého partnera. Cílem desetidenního setkání, které se uskuteční v Ústřední knihovně Městské knihovny v Praze, je intenzivní práce na vybraných povídkách. Díky zapojení studentů budeme mít možnost vyzkoušet si práci s povídkami a souvisejícími aktivitami – na základě toho přivedeme obsah příručky do finální podoby. Také zjistíme, v jaké míře a zda vůbec jsme přispěli k podpoře čtenářství u zúčastněných studentů. Věříme, že naše závěry budou pozitivní, a rádi se s vámi o ně podělíme třeba v letním dvojčísle časopisu *Čtenář*.

PAVLÍNA VOČKOVÁ | vochkovap@ssnahorni.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016 (tištěných, e-knih i audioknih)**
- **Rozhovor s PhDr. Annou Machovou, předsedkyní Odborového svazu pracovníků kultury a ochrany přírody**
- **Činnost Sekce SDRUK ČR pro regionální funkce**
- **Studium knihovnictví v Táboře**
- **Dětská oddělení knihoven v Jičíně, Kamenici nad Lipou, Litvínově a v Rožnově pod Radhoštěm**
- **Wiener Library – knihovna o holocaustu v Londýně a další materiály.**

*Zavazuje nás
a vážíme si toho,
že jste našimi
čtenáři.*